

Tomàs Garcés
jove, a la
muntanya de
Sant Pere de
Rodes.

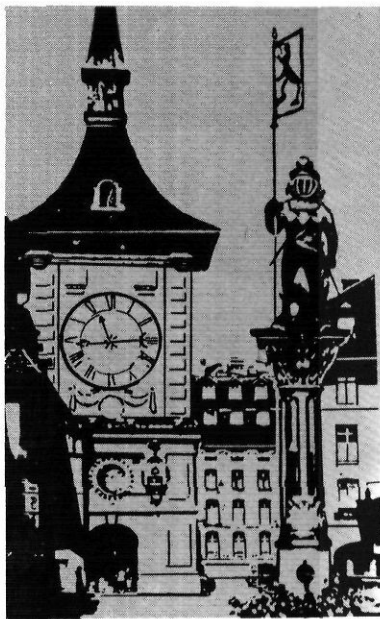
Tomàs Garcés i la fugacitat, entre Berna i Girona

D' aquella generació només en resten vius tres poetes: Foix, Manent i Garcés. Ara Tomàs Garcés, que és el més jove, acaba de complir 85 anys. Després d'un llarg silenci que semblava definitiu (no havia publicat res des del 1972), ha celebrat l'aniversari amb dues obres: el recull de poemes *Escrit a la sorra* i l'esplèndid dietari *El temps que fuig*, escrit a tongades al llarg de mig segle, ple de "somnis, lectures, converses, viatges"; unes memòries fragmentàries i intermitents en les quals els records infantils alternen amb les reflexions de la maduresa i la sensibilitat del poeta es barreja amb del col·laborador de *La Publicitat*.

Per tal d'explicar-nos el títol del llibre, Tomàs Garcés ens porta fins a Berna i ens col·loca davant l'alta i massissa Torre del Rellotge, antiga i famosa porta de la ciutat. Jo he arribat a Berna amb el llibre acabat de llegir i he contemplat una vegada més, però amb uns ulls nous, la torre i el rellotge: l'esfera grossa de les xifres romanes, l'esfera més petita dels signes del zodíac i l'urna que s'obre sobtadament amb les campanes de les hores i dóna pas a la ronda de les figures. Josep Pla fa una descripció sorneguera d'aquesta desfilada: "Unes figures que semblen prelats fan uns signes amb el cap, volent dir que en aquest món no hi ha res a fer...". Tomàs Garcés, en canvi, parla de "figures sumptuoses, amb daurades capes", que s'endinsen discretament en el seu refugi. I s'interroga sobre el sentit autèntic del títol del seu llibre:

"Sempre ens estranya el temps que fuig. Però és el temps qui fuig? O som nosaltres? En el rellotge de Berna les figuretes apareixen i desapareixen. Les agulles de la gran esfera anaven fent, sense pausa, el seu camí".

Aquesta reflexió sobre la fugacitat no és pas nova en l'obra de Garcés. En trobem una de semblant a *Paisatges i lectures*, de 1926, i justament a propòsit de Girona:

La Torre del
Rellotge
de Berna.

“L’Onyar passava, lent, sota els ponts. El riu és etern, però mor a cada instant. Un filòsof grec va deduir, de la diversitat escoladissa del riu, tot un sistema cosmològic. El riu que passa no és el mateix d’ara fa una estona. El jonc i les flors que hi hem llançat iran qui sap a on. Si les pedres de la Seu no ens diguessin llur fe, creuríem que ‘tot passa sense deixar senyals’”.

La idea de Garcés connecta parcialment amb l’últim vers d’un sonet de Fages de Climent:

“I el temps fuig com l’Onyar sota els ponts de Girona”.

El temps que fuig i/o nosaltres que fugim, com els rius de Girona i les figures de Berna.

L’estació
de Berna, entre
la ciutat vella
i la nova

Dues ciutats, dos móns

A propòsit de Berna: lleigeixo un fullet de l’Oficina Suïssa de Turisme i em neixen, inevitables, les odioses comparacions amb Girona. Llegiu, per exemple, aquesta recomanació que jo he seguit al peu de la lletra, sense pressa, sota les voltes de la Kramgasse i de la Rathausgasse: “Berna ofereix als noctàmbuls un programa interessant per omplir les hores petites: fer la ruta dels aparadors il·luminats”. Imagineu-vos què passaria amb un visitant de Girona que volgués atendre una recomanació semblant sota les voltes de la Rambla i de la plaça del Vi.

Però el text que m’ha colpit més del fullet, sobretot quan he comprovat personalment que no mentia, ha estat el que diu així:

“Berna és també una ciutat nova, però intacta. Si hi arribeu en tren, només de travessar l'estació entendreu de cop allò que volem dir. La Berna nova no ha perjudicat per res la bellesa i la fascinació de la Berna antiga, de tal manera que la part vella i la nova s'integren perfectament. Aquest és el fet sorprenent: que els carrers moderns i els edificis nous respiren l'aire de la vella Berna”.

Si aquest text del fullet m'ha colpit tant, és perquè, dissortadament, disposava d'un text paral·lel per contrastar-lo. Un text gironí ja clàssic; el va escriure Santiago Rusiñol fa setanta anys:

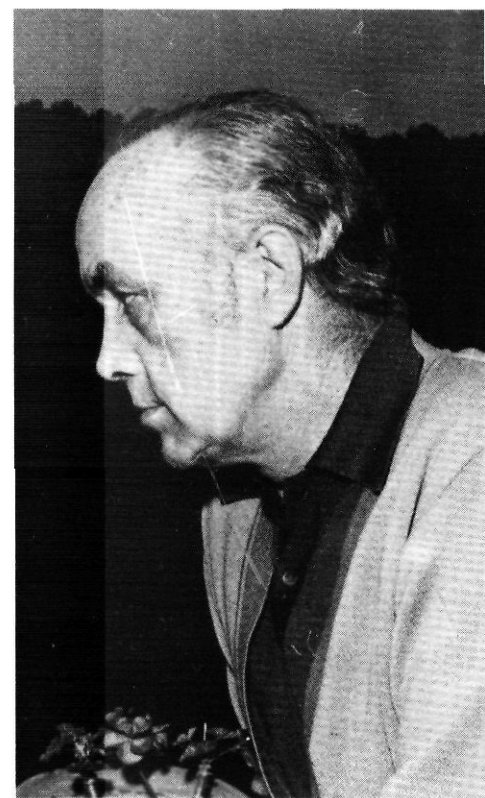
“Baixa del tren i no t'entretenguis, perquè del tren al primer pont trobaràs que ja hi han fet *estragos* aquests retocadors de bellesa. Veuràs que ja han fet el seu *ensanche*, amb carrers lineals, com un Paranà o un Guantànamo; que les cases, amb simetria d'arquitecte de *fielat*, no tenen pols que sia prou nova ni polsina prou respectable. i que neixen velles i no són mai noves; t'exposes a veure el *matadero*, i aquell indigne cubell de fer el gas, i tot allò útil que es necessita per enlletgir una ciutat. Però així que siguis al pont, baixa del cotxe i mira arreu, que et semblarà que alcin la cortina, i que després del pati nou d'una sala cinematogràfica et mostrin l'esplendidesa de la ciutat d'altres temps...”.

No és igual, doncs, baixar del tren a Berna o a Girona. I això que Rusiñol només va veure l'inici dels disbarats.

Lluís Vayreda, el paisatge i l'home

Quan parlava, fa poc, dels Vayreda en aquestes pàgines, no podia sospitar que la mort ens robaria tan aviat en Lluís, als 68 anys d'edat, en un moment fecund de plenitud artística.

Des de la gran finestra de casa seva, a Lledó, es contempla una de les més belles panoràmiques de l'Empordà: les oliveres, els camps, les cases, l'horitzó baix, el mar, el cel, tot retallat amb precisió per les nítides pinzellades del vent. Aquell paisatge, per a en Lluís Vayreda, era com la munta-

Lluís Vayreda
i el seu paisatge de
sempre.

nya de Santa Victòria per a Cézanne: el seu interlocutor predilecte, el motiu pictòric per excel·lència al qual havia dedicat centenars de composicions. L'havia pintat a totes hores i n'havia copsat tots els matisos, tots els colors, tots els infinits secrets; havia fet d'aquell retall de pais l'objecte preferit d'una obra vasta i intensa. El realisme de fa uns anys havia anat deixant pas a les taques de simplificació. La forma havia perdut detalls en benefici de la llum i del color. Els verds i els grisos del principi s'havien transformat lentament en uns blaus subtils que donaven als quadres un toc d'irrealitat. Diríeu que el paisatge, immersit en una atmosfera màgica, s'havia anat transfigurant i purificant, fins a reduir-se als elements essencials.

Dels contactes personals mantinguts amb Lluís Vayreda, me'n resta, viu, el doble record de la senzillesa i de la bonhomia. Carme Guasch, en un elogi pòstum, li atorga "una mena de paciència i de comprensió que el feia condescendent sense traïció, comprensiu sense abdicar, tolerant, tendre, humà". La seva pintura reflectia amb molta eloquència aquest tarannà seu i traduïa en imatges d'una gran força plàstica la riquesa, potser massa amagada, del seu món interior. Tomàs Garcés diu que "cap poema no mereix aquest nom si, a través de l'anècdota, no assoleix la veritat íntima de qui l'ha escrit". Els olis de Lluís Vayreda eren un bon mirall de la veritat de l'artista: a través d'ells, l'obra i l'home es posaven sempre d'acord.

El renaixement de Garriguella

Ja vaig explicar fa temps, en un altre lloc, una impressió fugissera de la tarda gironina de Tots Sants, amb tots els carrers col·lapsats per l'afluència de forasters. Els conductors de cotxes, víctimes de l'embús gegantí, romanien atrapats en el seu propi parany, indefensos al volant de llurs vehicles. I, enganxada al vidre posterior del darrer cotxe d'aquell magma circulatori, una etiqueta blanca i vermella semblava llançar un crit

MELI

*Garriguella,
vinyes velles
i noves
esperances.*

d'enyorament de l'Arcàdia feliç enmig d'aquell patètic naufragi urbà. L'eslògan deia, simplement, *I love Garriguella*.

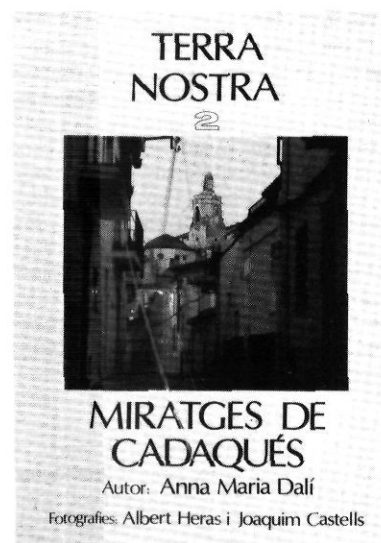
Els diccionaris diuen que aquesta Arcàdia empordanesa és un municipi de poc més de 600 habitants, amb unes 500 hectàrees de zona forestal i unes 450 de vinya. Ara Garriguella celebra els 200 anys de la construcció de l'església, un temple enorme bastit l'any 1786, quan el poble comptava amb quasi 1000 habitants i es trobava en plena expansió. El cas és que la ciutat somniada no va pas prosperar, i que el poble va perdent població des de mitjan segle passat, perquè la vinya no és el negoci que era i menys encara el que semblava que havia de ser.

De sobte, però, Garriguella viu una inesperada revifalla, que coincideix amb el descobriment de l'Empordà per part de molts forasters —i no tan forasters—. Situat a la segona i tranquil·la línia de la costa, el poble torna a anar a més: no pas molt en la demografia, però sí en el nivell de renda i en l'empenta cultural. No és cap miracle, doncs, que Garriguella organitzi ja fa vuit anys una Mostra Artística de pintura, fotografia i terrissa que agrupa una quarantena d'autors destacats. No és cap miracle que enguany, al redós dels 200 anys de l'església, hagi creat una Festa Literària amb premis a la investigació històrica, a la prosa, a la poesia i a les matemàtiques local i juvenil. No és cap miracle que acabi d'aparèixer el primer número d'una revista de 48 pàgines amb voluntat de convertir-se, almenys, en una publicació anual. L'alcalde diu que l'Ajuntament fa costat a la revista perquè sigui oberta i crítica, i afegeix: "Ens hauria estat més rendible patrocinar un Butlletí municipal, com fan altres consistoris, però no hauria tingut la qualitat i l'aire fresc que desprenen aquestes pàgines".

La revista acredita, certament, la vitalitat d'aquest poble que reneix i que, com diu l'alcalde, tira un xic la casa per la finestra. Si les coses continuen així, serem molts els qui haurem de portar escrit en algun racó l'eslògan blanc i vermell: *I love Garriguella*.

Les obertures solidàries

En el seu nou llibre *Miratges de Cadaqués*, Anna Maria Dalí recorda que a cada casa antiga de la vila, amagat per una porta oculta, hi havia un passadís estret i fosc que mitjançant un forat comunicava amb un corredor semblant de la casa veïna, i d'aquesta a una altra i una altra fins als afores de

Al Cadaqués d'abans, cada casa tenia una porta oculta.

paperets

- Per explicar com era la nova estació del Ferrocarril de la Generalitat de Catalunya a Bellaterra, algú va escriure un foli en castellà que ha romàs exposat impunement tot l'estiu a l'espai d'Arquitectura de la mostra *Catalunya, centre d'art*, muntada, paradoxalment, amb motiu del II Congrés de la Llengua Catalana. La voluntat de normalització lingüística, tan reiteradament proclamada pel Congrés, s'ha aturat a casa mateix, entrebancada amb aquest trist paper que, malgrat la llarga permanència, ningú no ha tingut esma de traduir.

- També, al menú del sopar dels Premis Bertrana, hem hagut de llegir els noms d'un vi i d'un cava catalans escrits en un correcte castellà. Els organitzadors dels Premis no tenen pas força per fer canviar les marques registrades, però sí que tenen dret a canviar de vins.

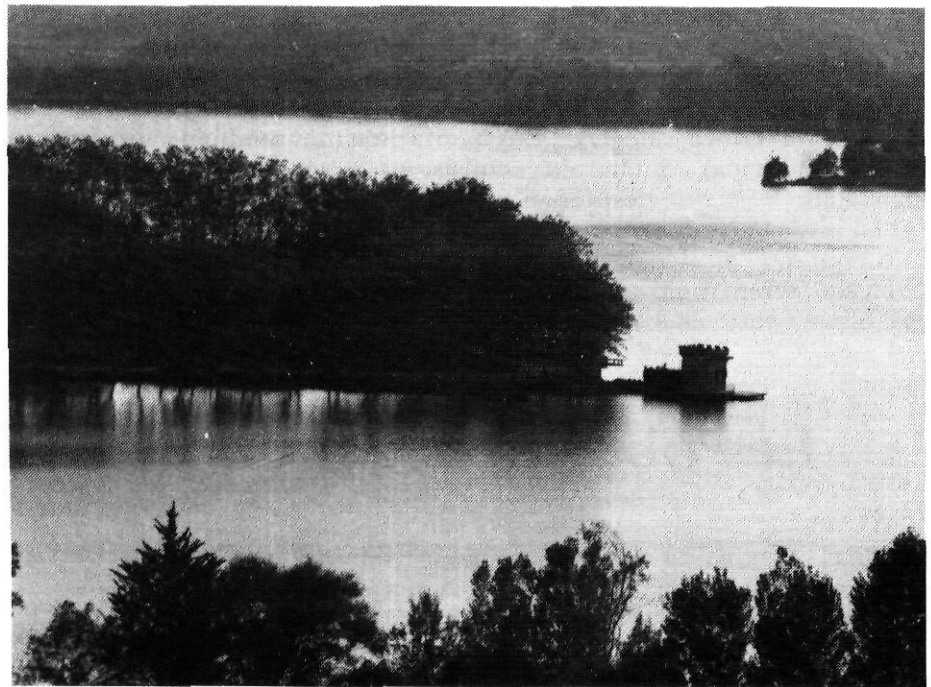
- Un article de *La Vanguardia* il·lustrava l'ambició dels polítics espanyols amb una vella expressió: "*Yo ministro, aunque sea de Marina*". Però l'articulista advertia que la frase havia estat millorada per Victorino Anguera, ex-governador civil de Girona, quan era sots-secretari de Sanitat: "*Yo ministro del Interior, aunque haya que jurar con tricornio*". L'ambició, doncs, pot arribar a aquests extrems grotescos, encara que en aquest cas, feliçment, va ser una ambició frustrada.

- Aquest estiu, mentre es cremaven tants arbres, en naixien de nous a les mans i als ulls interiors dels cecs de Catalunya. El llibre *Els arbres* de Mariàngela Vilallonga era publicat en sistema *braille* i il·lustrat amb fulles reals de cada espècie, ofertes al tacte i a la percepció subtil dels seus lectors.

la població per la banda de muntanya. Aquesta comunicació funcionava en casos d'invasió per mar: Els pirates moltes vegades trobaven les cases buides sense poder imaginar on s'havien ficat els seus habitants. D'aquests formiguers, els pirates n'ignoraven sempre l'existència.

A la ciutat de Girona va regir també, durant segles, una servitud pública semblant. Totes les cases contigües a l'Onyar disposaven de portes interiors i secretes que les comunicaven mútuament i que s'obrien en dies d'aiguat per tal de permetre el pas dels veïns d'un immoble a l'altre fins a trobar el que, mitjançant una passera de fusta, donava accés a la banda oposada del carrer, i d'allà, a la part alta de la ciutat.

Aquestes obertures intermitents eren els signes d'una manera de viure. Però de l'època de les portes de bat a bat hem passat a l'era dels porters automàtics, i les tertúlies de veïns a les voreres han sucumbit al domini de la *tele* i del *vídeo* particulars. Per això ja no queda cap forat d'aquests que duïen d'una casa a l'altra, a Cadaqués i a Girona. Les estructures d'un progrés problemàtic han fet desaparèixer les infraestructures de la solidaritat.

Banyoles i l'Estany: bons propòsits i res més.

El malefici de l'Estany

A la darrerria del segle VIII, segons diu la llegenda, una bèstia ferotge vivia sota terra entre l'Estany i Banyoles. El seu cau era una clivella del subsòl, per on s'escorrien les aigües del llac. En el poema *Canigó*, mossèn Cinto el va descriure així: "Era feréstec, monstruós, deforme; / amb son verí l'Estany enterbolia".

A la tardor de 1984, segons contenen les cròniques, biòlegs i ecòlegs, enginyers i arquitectes, historiadors i juristes, economistes i gent de l'esport es van reunir a Banyoles per tractar del passat, el present i el futur de l'Estany. Un volum que acaba d'aparèixer recull tot el que es va dir en les tres conferències, sis ponències, vint-i-cinc comunicacions i dues taules rodones d'aquelles jornades.

Tothom es mostrava eufòric, aquell matí d'octubre en què es van cloure les *Jornades de l'Estany*. Els alts càrrecs presents no s'estaven de prometre ajuts i d'anunciar intervencions administratives. Però ja es veia que costaria d'entendre's i, per tant, d'avançar. Mentre els uns propugnaven que l'indret es declarés Paratge Natural d'Interès Nacional, els altres volien

que fos Conjunt Natural d'Interès Cultural. Mentre uns reclamaven amb urgència una Llei de Protecció, els altres consideraven prioritari un Pla Especial. Mentre uns invocaven la vella Llei del Sòl, els altres patien per la futura Llei d'Aigües. I no se sabia ben bé qui tenia les competències i d'on havien de venir les normes i les misses. De Madrid? De Barcelona? De Cultura? D'Agricultura? D'Urbanisme? De Política Territorial? Algú arribava a creure que "haurien de venir de tot arreu alhora". I, en aquell moment, l'arquitecte paisatgista Josep Mascaró va dir: "Durant aquests dies he sentit invocar sovint, com un exorcisme, lleis i normatives, normatives i lleis, i m'ha fet l'efecte d'aquells nens que per perdre la por xiulen. Em temo que totes aquestes ponències siguin només salves i municions per fer soroll".

Lúcida profecia. Han passat dos anys i, en el pròleg del llibre que ara surt, hi figura una amarga confessió: "Pocs dels bons propòsits explicats al llarg de les Jornades s'han materialitzat. Ni pel que fa a promulgació de lleis, planificació urbanística, eliminació de clavegueres, control d'usos turístics, ni, sobretot, en l'establiment de criteris generals en base als quals s'ha d'orientar la protecció". És a dir, res de res. Com si el Drac de l'Estany, encara invicte, ho hagués engolit tot sota terra i sota aigua amb el seu etern malefici.

Gent de lleis, gent de ploma

Girona comença un nou curs acadèmic amb dues novetats importants: Col·legi Professional de Periodistes i Estudis Universitaris de Dret. Els informadors inauguraran la seu i els futurs juristes estrenaran les aules, tots en el marc acollidor de la ciutat vella.

La coincidència és feliç, si pensem en els molts punts de contacte existents entre la gent de les lleis i la gent de la ploma. El primer punt és, sens dubte, el material amb què operen: els fets, peça essencial de les notícies periodístiques, tenen —per imperatiu legal— un espai obligat a les demandes judicials. El segon punt de contacte són les eines que utilitzen: els sis interrogants als quals ha de respondre tota notícia —*who, what, where, when, how, why?*— es corresponen amb les preguntes que es fan els criminalistes quan treballen en una causa: *quis, quid, ubi, cur, quomodo, quando?*

Advocats i periodistes s'assemblen per l'ús constant que han de fer de la paraula escrita, però encara més per la tècnica i les característiques de l'estil que han d'emprar. A uns i altres se'ls demanen unes idèntiques qualitats difícils: la claredat, la precisió i, sobretot, la brevetat. Sobre l'exigència de brevetat en el llenguatge periodístic i en el jurídic circulen infinites anècdotes paral·leles. En els manuals de periodisme es transcriu amb ironia aquest exemple de notícia breu i concisa: "Xicago, 31.- James Wilson va encendre una cigarreta mentre es rentava els peus amb benzina; potser viurà". I en els ambients forenses és famosa l'aposta entre dos advocats sobre qui faria l'informe oral amb menys paraules. El primer, segur del seu triomf, va limitar-se a dir "Demano justícia", però el segon el va guanyar, perquè només va dir "Amén". I, com a contrapunt al consell periodístic de Tyron Edwards —"digues allò que has de dir i no hi afegeixis res"—, es pot citar el càustic advertiment d'Ossorio i Gallardo: "La brevedad es el manjar predilecto de los jueces. Si hablas poco, te darán la razón aunque no la tengas... y, a veces, aunque la tengas".

Però, per damunt dels materials, de les eines i de l'estil, allò que de veritat uneix l'advocat i el periodista és la preocupació per l'home, subjecte dels drets i protagonista de les notícies. "Les lleis i els codis no existeixen per ells mateixos; allò que existeix són els homes i els debats entre homes, i la ciència veritable és la ciència de la humanitat". Quan Alphonse Daudet donava aquest savi consell a un aprenent d'advocat, ja feia temps que els periodistes havien inventat la fórmula de *l'interès humà* com a norma ineludible del seu treball de cada dia.

NARCÍS-JORDI ARAGÓ

paperets

- No és pas la primera vegada que la revista mensual de la Comunitat Europea il·lustra un comentari general sobre la contaminació a Europa amb aquesta fotografia de Palamós. En l'ocasió anterior, l'estampa va merèixer els honors de la portada, i ara ha estat rescatada novament de l'arxiu. També és mala sort, però no es pot negar que la imatge és fidel a la realitat d'una vila que des de fa molts anys sembla afectada d'una brutícia congènita, esdevinguda ja, pel que sembla, una vergonya a nivell europeu.

- Abans i després de ser alcalde de Sant Feliu de Guíxols, Josep Vicente ha escrit molt a la premsa, però això no li ha estalviat de ser encaïtat pels periodistes ni de ser criticat pels mitjans informatius en els moments difícils de la seva gestió. Ara, com a fruit d'aquesta tensió personal, Vicente ha donat a un entrevistador aquesta clara i generosa resposta: "Jo no crec que la democràcia sigui benestar, sinó un seguit de molèsties vàlides. D'això n'és un bon exemple la premsa. Sou una molèstia vàlida, que pot arribar a semblar injusta i és imprescindible".

- El bisbe de Girona ha proposat una fórmula inèdita per pal·liar els efectes dels incendis forestals: "No es podria pensar en el transvassament de pressupostos durant uns anys? S'ha fet i es fa un gran esforç en la restauració de monuments històrics i artístics... Ara bé, no fóra necessari que per un temps tingués una prioritat destacada el patrimoni de la natura?" Si es té en compte que els "monuments històrics i artístics" són molt sovint esglésies, la proposta episcopal és, a més d'imaginativa, exemplar.